

УДК 323.1:338.92(528:549.3)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4\(76\)-6](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4(76)-6)

Михайло ДУБЕЛЬ

доктор філософії зі спеціальності «Міжнародні економічні відносини», старший викладач кафедри політології та державного управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса, m.dubel@donnu.edu.ua

ORCID: 0000-0003-2229-0419

Оксана КУРАН

студентка магістратури, Донецький національний університет імені Василя Стуса, kuran_o@donnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-3774-9002

ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПЕРЕХОДУ У ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ КРАЇНАХ АЗІЇ

Стаття присвячена всесторонньому порівняльному аналізу моделей управління Тайваню та Бангладеш через призму Індексу демократії (Democracy Index) від The Economist Intelligence Unit та Всесвітніх показників управління (WGI). Наукове дослідження розкриває історичне підґрунтя формування політичних систем обох держав, визначає їхній шлях від авторитарних режимів до демократичних структур. Обидві країни мають спільне авторитарне минуле і пройшли важкі періоди до демократизації суспільства, однак їхні шляхи зростання мають певні відмінності. Методологічним фундаментом дослідження слугують кількісні показники Індексу демократії за період 2006–2023 рр. та Всесвітніх показників управління за період 2013–2023 рр. Проаналізовано динаміку п'яти «підіндексів» (а у тексті шість, наче) Індексу демократії: виборчого плюралізму, функціонування уряду, політичної участі, політичної культури та громадянських свобод. Особливу увагу приділено еволюції шести ключових індикаторів якості управління: праву голосу та підзвітності, політичній стабільності, ефективності управління, регуляторній якості, верховенству права та контролю корупції. Результати дослідження показують вагомі відмінності в еволюції демократії Тайваню та Бангладеш. Тайвань ілюструє стабільну демократію з високими показниками виборчого плюралізму та громадянських свобод, тоді як Бангладеш протягом довгого часу залишається країною з перехідним режимом. Також він виявляє стабільно високі індикатори демократичних інститутів, ефективного державного управління та розвинутого політичного клімату. Бангладеш перебуває в перехідному режимі з вираженими авторитарними тенденціями, що характеризується обмеженими громадянськими свободами, політичною нестабільністю та низькою якістю державного управління. Порівняння двох цих країн дозволяє визначити ключові чинники, що сприяють або перешкоджають еволюції демократії в різних обставинах. Наукова новизна наукового дослідження полягає в всесторонньому порівняльному аналізі демократичних змін у Тайвані та Бангладеш на основі сучасних кількісних методик оцінки державного управління. Практичне значення роботи полягає в можливості використання результатів для розуміння трансформаційних процесів у демократичних системах, що розвиваються, та прогнозування подальших тенденцій інституційного розвитку.

Ключові слова: державне управління, демократія, Тайвань, Бангладеш, Індекс демократії, Всесвітні показники управління.

Mykhailo Dubel, Oksana Kuran. FEATURES OF DEMOCRATIC TRANSITION IN POST-COLONIAL COUNTRIES OF ASIA

The article is devoted to a comprehensive comparative analysis of the governance models of Taiwan and Bangladesh through the prism of the Democracy Index by The Economist Intelligence Unit and the World Governance Indicators (WGI). The research reveals the historical background of the formation of the political systems of both countries, determines their path from authoritarian regimes to democratic structures. Both countries have a common authoritarian past and have gone through difficult periods before democratization, but their growth paths have certain differences. The methodological basis of the study is the quantitative indicators of the Democracy Index for the period 2006–2023 and the World Governance Indicators for the period 2013–2023. The dynamics of the five “sub-indices” of the Democracy Index are analyzed: electoral pluralism, government functioning, political participation, political culture and civil liberties. Particular attention is paid to the evolution of six key indicators of the quality of governance: voice and accountability, political stability, governance effectiveness, regulatory quality, rule of law and control of corruption. The results of the study show significant differences in the evolution of democracy between Taiwan and Bangladesh. Taiwan illustrates a stable democracy with high indicators of electoral pluralism and civil liberties, while Bangladesh has long remained a country in transition. It also shows consistently high indicators of democratic institutions, good governance, and a developed political climate. Bangladesh is in a transitional regime with pronounced authoritarian tendencies, characterized by limited civil liberties, political instability, and poor quality of public administration. A comparison of these two countries allows us to identify the key factors that facilitate or impede the evolution of democracy in different circumstances. The scientific novelty of

the research is a comprehensive comparative analysis of democratic changes in Taiwan and Bangladesh based on modern quantitative methods of assessing public administration. The practical significance of the work lies in the possibility of using the results to understand the transformation processes in developing democratic systems and to predict further trends in institutional development.

Key words: *governance, democracy, Taiwan, Bangladesh, Democracy Index, World Governance Indicators.*

Постановка проблеми. Індекс демократії від The Economist та Всесвітні показники управління (WGI) є одними із важливих методів для проведення аналізу ефективності державного управління та рівня демократії у тій чи іншій країні. Найбільш надзвичайним континентом щодо різноманітності політичних систем вважається Азія, адже тут можна знайти практично всі можливі форми правління: від стабільних демократій до авторитарних режимів. Перехідні режими можуть еволюціонувати в сторону більшої демократизації або ж навпаки.

Тайвань та Бангладеш, обидві країни з тривалою аграрною історією та складними колоніальними спадщинами в Азії, пройшли складний шлях демократизації. Хоча обидві держави мали авторитарне минуле, їхні досвіди демократичних перетворень мають як спільні риси, так і суттєві відмінності. Варто зазначити, що протягом тривалого часу Тайвань зберігає позиції стабільної демократії, а Бангладеш – країна з перехідним режимом. Попри це обидві країни стикаються з проблемами у сфері верховенства права, боротьби з корупцією, контролю за якістю державних послуг та політичної стабільності.

Дослідження цих аспектів є актуальним для розуміння тенденцій розвитку моделей управління, зокрема гостро постає це питання в умовах глобальних викликів, які мають прямий та опосередкований вплив на політичні та економічні системи країн. Порівняльний аналіз Тайваню та Бангладешу дозволить визначити основні відмінні риси та визначити чинники, що сприяють або перешкоджають зростанню якості управління в демократичних і перехідних системах.

Аналіз останніх досліджень. Огляд останніх наукових праць демонструє різноманітність підходів до вивчення демократичних процесів та управлінських моделей в обох країнах, а також в азіатському регіоні в цілому. Праця іноземного дослідника Джейкобса Б. [24] надає глибокий компаративний аналіз демократичних трансформацій в азіатському регіоні. Круасан А. [8] у своєму дослідженні комплексно розглянув динаміку демократичних процесів, підкреслюючи унікальність та відмінності траєкторій розвитку різних азіатських держав. Особливо на сьогодні релевантним є дослідження Чун-міна Ця та Іва Тіберг'єна [30], яке демонструє

стійкість демократичних інституцій Тайваню в умовах сучасних геополітичних викликів.

Дослідження світових показників управління, представлені в роботі Гальєго-Альварес І., Родрігес-Роза М., Вісенте-Галіндо П. [19], надають методологічну основу для комплексної оцінки адміністративних систем Тайваню та Бангладеш. Науковці Хан М. та Іслам С. [23] у своїй праці детально аналізують інституційні проблеми та виклики публічного управління в Бангладеш. Назірул Іслам Саркер М. [26] розкриває структурні особливості адміністративної системи Бангладеш та її потенційні шляхи модернізації. Ґрунтовне дослідження також здійснив Блер Г. [6], у якому описав унікальні соціально-політичні трансформації в країні.

Попри те, що існує значна кількість наукових праць щодо трансформації демократичних процесів та управлінських моделей Тайваню та Бангладеш, питання комплексного порівняння цих країн через призму Індексу демократії (index of democracy) та показників Світового банку, зокрема Всесвітніх показників управління (WGI), потребує більш глибокого розкриття. Існуючі публікації надають часткове розуміння відмінностей повноцінної демократії в Тайвані та перехідної – у Бангладеш, проте не вистачає більш системного аналізу, який би детально розкрив інституційні особливості та траєкторії розвитку обох держав.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу моделей управління Тайваню та Бангладеш за індексом демократії (index of democracy) та шістьма показниками управління Світового банку (WGI) з метою виявлення тенденцій і ключових відмінностей у розвитку демократичної та перехідної моделей.

Виклад основного матеріалу. Історія Тайваню, особливо в контексті його розвитку як демократії, переплітає колоніалізм, опір корінного населення, економічну трансформацію та політичну реформу. Шлях Тайваню до демократії розпочався на початку 17 ст., коли він потрапив під голландське та іспанське колоніальне правління, створивши основу для наступних іноземних впливів. Цей період запровадив нові структури управління та економічні моделі, які поступово змінили суспільну структуру острова [25].

До кінця 19 ст. Тайвань зазнав значних змін під час правління династії Цін, кульмінацією

яких став договір Сімоносекі (1895), який передав контроль над Тайванем Японії. Японська колоніальна ера (1895–1945) була відзначена розвитком інфраструктури та зусиллями з модернізації, хоча й через авторитарну призму [20]. У цей період соціально-політичний ландшафт Тайваню формувався політикою, спрямованою на інтеграцію острова в Японську імперію, одночасно придушуючи місцеве інакомислення.

Епоха після Другої світової війни ознаменувала ключову зміну, оскільки Тайвань перейшов під адміністрацію Китайської Республіки (КНР). Уряд КНР, який покинув материкову частину Китаю після громадянської війни в Китаї, встановив авторитарний режим на Тайвані. Період воєнного стану (1949–1987) характеризувався політичними репресіями, але він також заклав основу для економічного зростання та соціальної модернізації [20]. Скасування воєнного стану в 1987 р. стало важливою віхою, яка проклала шлях до політичної лібералізації та формування демократичних інститутів.

Процес демократизації на Тайвані прискорився наприкінці 20 століття із запровадженням значних політичних реформ. Перші прямі президентські вибори в 1996 р. ознаменували критичний момент у демократичному розвитку Тайваню [5]. У 1990-х рр., коли демократія Тайваню була в зародковому стані, купівля голосів була звичайною справою. Але це кардинально змінилося із запровадженням суворих правил прозорості та верхніх обмежень на політичні пожертви [32]. У цей період спостерігалось зростання різноманітних політичних партій і збільшення участі населення в політичному житті. Перехід від однопартійного авторитарного режиму до багатопартійної демократії був складним процесом, що включав переговори, адаптацію та часто суперечливі дебати.

Сучасна демократія Тайваню характеризується активним громадянським суспільством, вільною пресою та потужними демократичними інститутами. Політичний ландшафт відзначається співіснуванням різних політичних партій, включаючи Гоміньдан і Демократичну прогресивну партію (ДПП), які чергуються при владі [25]. Ці політичні зміни відображають динамічну та плюралістичну природу демократії Тайваню, яка продовжує розвиватися у відповідь на внутрішні та зовнішні виклики.

Регіон, який тепер відомий як Бангладеш, має довгу історію, але його сучасна політична ідентичність почала формуватися під час колоніального періоду під правлінням

Великобританії. Поділ Британської Індії в 1947 р. призвів до створення Пакистану, який включав географічно та культурно відмінну Східну Бенгалію, пізніше відому як Східний Пакистан [22]. Соціально-політичні розбіжності між східним і західним крилом Пакистану створюють основу для майбутніх конфліктів.

Мовна, економічна та політична маргіналізація бенгальськомовного населення Східного Пакистану розпалила сильне почуття регіональної ідентичності та заклики до автономії. Загальні вибори 1970 р., на яких Ліга Авами на чолі з шейхом Муджібуром Рахманом здобула вирішальну перемогу, стали переломним моментом. Відмова центрального уряду передати владу обраним представникам Східного Пакистану призвела до ескалації напруженості, що призвело до проголошення незалежності Східного Пакистану 26 березня 1971 р. та подальшої Визвольної війни Бангладеш [21].

Війна, відзначена широкомасштабними звірствами та гуманітарною кризою, завершилася перемогою бенгальських націоналістичних сил і появою Бангладеш як незалежної держави 16 грудня 1971 р. Період після здобуття незалежності характеризувався спробами відновити війну, розірвати країну та створити демократичні інститути. Прийняття парламентської системи з шейхом Муджібуром Рахманом як першим прем'єр-міністром означало початок демократичного шляху Бангладеш [29].

Однак демократія, що зароджувалася, зіткнулася зі значними проблемами. Політична нестабільність, економічні труднощі та внутрішні чвари призвели до періодів авторитарного правління, включаючи військові перевороти в 1975 та 1982 рр. [22]. Чергування циклів цивільного та військового правління перешкоджало розвитку стабільного демократичного правління. Незважаючи на ці невдачі, стійкість громадянського суспільства та постійний попит на демократичні права зберегли надію на демократію.

Повернення до цивільного правління на початку 1990-х ознаменувало відновлення прихильності до демократичного правління. Прийняття нової конституції та проведення вільних і чесних виборів стали важливими віхами. Дві основні політичні партії, Ліга Авами та Націоналістична партія Бангладеш (BNP), стали домінуючими силами на політичному ландшафті [29]. Проте демократичний процес продовжував стикатися з такими проблемами, як політична поляризація, корупція та періодичне насильство.

За останні роки Бангладеш досяг помітних успіхів у зміцненні своїх демократичних інститутів. Зусилля щодо зміцнення верховенства права, покращення виборчих процесів і забезпечення участі різноманітних соціальних груп були ключовими сферами уваги. Економічне зростання країни та покращення показників людського розвитку також сприяли стабільності та стійкості її демократичної системи.

Порівняння колоніального минулого та шляху трансформацій до демократичного суспільства Тайваню та Бангладеш (табл. 1) є важливим механізмом розуміння складних процесів демократичного переходу в азіатських країнах. Ці країни демонструють унікальні, але водночас подібні маршрути політичного розвитку, демонструючи різні методи подолання авторитарної спадщини та формування демократичних інституцій.

Отже, історичні умови становлення демократії на Тайвані та Бангладеш мають кілька спільних рис, що ґрунтуються на досвіді колоніалізму, боротьби за самовизначення та переходу від авторитарних режимів до демократичного правління. Обидві країни

зазнали іноземного правління – Тайвань під японською та китайською владою, а Бангладеш – як частина Пакистану, – що призвело до розвитку різних національних ідентичностей і рухів опору. Постколоніальний період для обох країн включав значні внутрішні конфлікти та політичні потрясіння.

У Тайвані перехід від воєнного стану до демократії ознаменувався економічним зростанням і соціальною модернізацією, що забезпечило стабільну основу для політичних реформ. Подібним чином шлях Бангладеш від незалежності через періоди військового правління до цивільного управління був зумовлений наполегливим попитом на демократичні права та участь у політичному житті.

Обидві країни зіткнулися з такими викликами, як політична нестабільність, авторитарне правління та економічні труднощі, але їхня стійкість і відданість демократичним принципам сприяли створенню динамічних демократичних інституцій. Сьогодні Тайвань і Бангладеш продовжують розвиватися як демократичні країни, долаючи сучасні виклики, спираючись на свій історичний досвід, щоб пояснити свою демократичну практику.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика Тайваня та Бангладеша

Етап	Тайвань	Бангладеш
Колоніальне минуле	Японське колоніальне панування (1895–1945 рр.): 1. Тайвань був анексований Японією за результатами Сімоносекського договору 1895 року. 2. Японія інвестувала в інфраструктуру, освіту та промисловість, але експлуатувала ресурси острова. 3. Форми модернізації, введені Японією, залишили певну інфраструктуру та освітню спадщину.	Британська колоніальна епоха (1757–1947 рр.): 1. Бангладеш, як частина Бенгалії, був під управлінням Британської Індії. 2. Економічна експлуатація, культурна маргіналізація та політичне пригнічення бенгальців. 3. Основний акцент колоніальної політики – експорт сировини; низький рівень освіти місцевого населення.
2 пол. XX ст.	Підконтрольність Китаю (1945–1949 рр.): 1. Після поразки Японії Тайвань перейшов під контроль Китайської Республіки. 2. Китайська партія Гоміньдан встановила жорстку владу, що спричинило напруження.	Пакистанський період (1947–1971 рр.): 1. Після розділу Індії регіон став частиною Пакистану як «Східний Пакистан». 2. Політична та економічна маргіналізація східного регіону в Пакистані.
Шлях до демократії	Період авторитаризму (1949–1987 рр.): 1. Встановлення авторитарної влади Гоміньдану на чолі з Чан Кайші після поразки в громадянській війні в Китаї. 2. Економічне диво 1960–1970-х рр. завдяки розвитку економіки. 3. Демократичний прорив у 1987 р. після тривалих протестів.	Війна за незалежність і перехід до демократії (1971–1990-і рр.): 1. Війна за незалежність проти Західного Пакистану в 1971 р. 2. Проголошення незалежності та створення Народної Республіки Бангладеш під керівництвом Муджибура Рахмана. 3. Перехід до демократичного врядування в 1990-х рр.
Сучасний період	1. Повноцінна демократія з багатопартійною системою. 2. Сильні демократичні інституції. 3. Розвинене громадянське суспільство. 4. Активна участь у міжнародній економіці.	1. Демократична республіка з періодичними політичними кризами. 2. Значна роль армії в політиці. 3. Часті зміни урядів. 4. Високий рівень корупції.

Індекс демократії (The Economist Intelligence Unit's index of democracy) – це щорічний звіт від The Economist, який надає короткий огляд стану демократії в 165 незалежних країнах і двох територіях, охоплюючи практично все населення планети і переважну більшість держав світу [9].

Індекс демократії розраховується на основі 60 індикаторів, розділених на п'ять «підіндексів», якими є: індекс виборчого плюралізму; ержавний індекс; індекс політичної участі; індекс політичної культури; індекс громадянської свободи [10]. На основі її балів за цілою низкою показників у цих категоріях кожна країна класифікується як один із чотирьох типів режимів: «повноцінна демократія», «недосконала демократія», «перехідний режим» або «авторитарний режим» [9].

Для кращого розуміння тенденції щодо досягнення рівня демократії такими країнами як Тайвань та Бангладеш проведемо аналіз змін індексу демократії протягом 2006–2023 рр. (табл. 2).

З табл. 2 можна побачити, що протягом 2006–2023 рр. Тайвань демонструє стабільно високі показники Індексу демократії з позитивною динамікою росту. Протягом 2006–2019 рр. показник коливався в межах 7,5–7,8, що відповідає «недосконалій демократії», проте з 2020 р. відбувся стрімкий стрибок до рівня 8,9–9,0, що призвело до того, що Тайвань уже належить до категорії «повної демократії». Такі зміни можна пов'язати з успішним проведенням демократичних реформ, зміцненням громадянського суспільства та ефективним управлінням під час пандемії COVID-19. Особливо варто відзначити президентство Цай Інвень, яка сприяла посиленню демократичних інститутів та захисту громадянських прав.

Щодо Бангладешу, країна демонструє нестабільну динаміку з тенденцією до помірних коливань. Починаючи з відносно високого показника 6,1 у 2006 р., індекс знизився до 5,5 у 2008 р., після чого коливався в діапазоні 5,4–6,0. Протягом 2020–2023 рр. показник стабілізувався на рівні 5,9–6,0, що

відповідає категорії «перехідного режиму». Такі коливання можна пояснити політичною нестабільністю, періодичними протестами та суперечками щодо виборчого процесу, а також обмеженнями громадянських свобод. Проте певна стабілізація показника в останні роки може свідчити про поступове формування більш стійких демократичних інститутів, хоча країні все ще потрібно подолати значні виклики для досягнення вищого рівня демократії.

На основі даних проаналізуємо вплив на Індекс демократії досліджуваних країн кожного «підіндекса» протягом 2019–2023 рр. (табл. 3). На нашу думку, цей період дозволяє проаналізувати найсучасніші зміни, враховуючи актуальні політичні, економічні та соціальні виклики, зокрема пандемію COVID-19 та ключові події в обох країнах: у Тайвані спостерігалось зростання геополітичного тиску з боку Китаю, політичні реформи та розвиток громадянського суспільства, а у Бангладеш – суперечливі вибори, посилення авторитарних тенденцій та боротьба за права людини.

Аналіз динаміки «підіндексів» Індексу демократії для досліджуваних країн за 2019–2023 рр. у табл. 3 демонструє суттєві відмінності у процвітанні демократії у цих країнах. Щодо Тайваню, спостерігається значне покращення майже всіх показників. Індекс виборчого плюралізму досяг максимального значення 10 у 2020 р. і стабільно утримується на цьому рівні, що свідчить про повністю вільні та чесні вибори в країні. Функціонування уряду також демонструє високий рівень ефективності, зрісши з 8,21 у 2019 до 9,64 у 2020–2022 рр., хоча у 2023 р. відбулось незначне зниження до 9,29. Політична участь громадян зросла з 6,11 у 2019 до 7,78 у 2021 р. і залишається стабільною. Особливо помітним є зростання індексу політичної культури з 5,63 у 2019 до 8,13 у 2020 р., що відображає зміцнення демократичних цінностей у суспільстві. Індекс громадянських свобод також демонструє високі показники, коливаючись між 9,12 та 9,71.

Таблиця 2

Динаміка Індексу демократії в Тайвані та Бангладеш

Роки	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Тайвань	7,8	7,8	7,5	7,5	7,6	7,6	7,7	7,8
Бангладеш	6,1	5,5	5,9	5,9	5,9	5,9	5,8	5,7
Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Тайвань	7,8	7,7	7,7	7,7	8,9	9,0	8,9	8,9
Бангладеш	5,7	5,4	5,6	5,9	6,0	6,0	5,9	5,9

Складено автором на основі [9].

Таблиця 3

Динаміка «підіндексів» Індексу демократії в Тайвані та Бангладеш

Підіндекс та його суть	Рік	Значення підіндексу	
		Тайвань	Бангладеш
Індекс виборчого плюралізму (Electoral pluralism index) – вимірює ступінь свободи громадян обирати своїх політичних лідерів на вільних і чесних виборах. Вищі значення вказують на більший плюралізм [22].	2019	9,58	7,83
	2020	10	7,42
	2021	10	7,42
	2022	10	7,42
	2023	10	7,42
Індекс функціонування уряду (Functioning government index) – оцінює ступінь, до якої громадяни мають діючий уряд, який діє від їхнього імені. Він коливається від 0 до 10 (найбільш ефективний) [23].	2019	8,21	6,07
	2020	9,64	6,07
	2021	9,64	6,07
	2022	9,64	6,07
	2023	9,29	6,07
Індекс політичної участі (Political Participation index) – оцінює ступінь, до якої громадяни можуть і беруть участь у політиці. Він коливається від 0 до 10 (найбільш активний) [24].	2019	6,11	6,11
	2020	7,22	6,11
	2021	7,78	5,56
	2022	7,78	5,56
	2023	7,78	5,56
Індекс політичної культури (Political culture index) – фіксує масштаб, на скільки громадяни віддають перевагу демократії перед іншими політичними системами. Він коливається від 0 до 10 (найсильніша перевага для демократії) [25].	2019	5,63	4,38
	2020	8,13	5,63
	2021	8,13	5,63
	2022	8,13	5,63
	2023	8,13	5,63
Індекс громадянської свободи (Civil liberties index) – демонструє міру, у якій громадяни користуються громадянськими свободами. Він коливається від 0 до 10 (більшість свобод) [26].	2019	9,12	5,00
	2020	9,71	4,71
	2021	9,41	5,29
	2022	9,41	5,29
	2023	9,41	4,71

Складено автором на основі [12–16].

Бангладеш демонструє менш оптимістичну картину. Індекс виборчого плюралізму знизився з 7,83 у 2019 до 7,42 у 2020 р. і залишається на цьому рівні, що вказує на певні обмеження у виборчому процесі. Функціонування уряду залишається стабільним на рівні 6,07 протягом усього періоду, що свідчить про помірну ефективність державного управління. Політична участь демонструє негативну тенденцію, знизившись з 6,11 до 5,56. Індекс політичної культури показав незначне покращення з 4,38 до 5,63, але все ще залишається на відносно низькому рівні. Громадянські свободи коливаються між 4,71 та 5,29, що вказує на суттєві обмеження прав і свобод громадян.

Аналізуючи детальніше динаміку за 2023 р. (рис. 1), було виявлено, що Тайвань зберігає високі показники демократії, хоча спостерігається незначне зниження індексу функціонування уряду (з 9,64 до 9,29). Інші показники залишаються стабільними, що свідчить про зрілість демократичних інститутів країни.

Бангладеш у 2023 р. демонструє стагнацію або погіршення показників. Особливо помітним є зниження індексу громадянських свобод до 4,71. Інші показники залишаються незмінними, що вказує на необхідність суттєвих реформ для покращення демократичної ситуації в країні.

Серед кількох індексів, які намагаються кількісно оцінити інституційну якість та управління, Всесвітні показники управління (WGI) представляють найвідомішу спробу відстеження, вимірювання та широкого ранжирування якості управління за часом і країнами [27]. WGI базується на існуючих джерелах даних, створених понад 30 аналітичними центрами, міжнародними організаціями, неурядовими організаціями та приватними компаніями по всьому світу. Цей показник об'єднує їх у сукупні показники таких індикаторів та індексів управління для понад 200 економік за період 1996–2023 рр. [31].

Показники ефективності державного управління (WGI) охоплюють шість аспектів [4]:

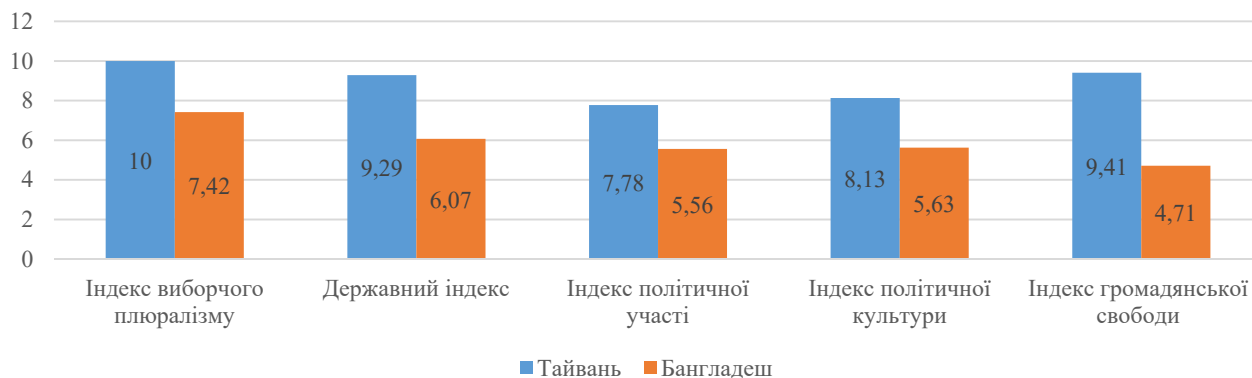

Рис. 1. Динаміка «підіндексів» Індексу демократії в Тайвані та Бангладеш, 2023 р.

(складено автором на основі [16]).

1. Право голосу і підзвітність (Voice and Accountability) – індекс оцінює можливості громадян брати участь у виборах та рівень свободи преси, зокрема, кількість політичних прав та свободи підтримується в країні. Значення коливаються від -2,5 до 2,5, де вищі значення свідчать про кращу ефективність управління.

2. Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму (Political Stability and Absence of Violence / Terrorism) – індекс аналізує ймовірність дестабілізації уряду через насильство або тероризм, відображаючи здатність держави підтримувати стабільність і безпеку.

3. Ефективність управління (Government Effectiveness) – індекс вимірює якість державних послуг, професіоналізм держслужбовців, а також незалежність державної служби від політичного тиску.

4. Регуляторна якість (Regulatory Quality) – показник оцінює ефективність державного регулювання, зокрема, включаючи політику проблем розвитку бізнесу та ринкової економіки.

5. Верховенство права (Rule of Law) – індекс вимірює довіру громадян до законодавства та його дотримання, а також ефективність правової системи.

6. Контроль корупції (Control of Corruption) – індекс показує сприйняття корупції в суспільстві, враховуючи як дрібну, так і велику корупцію на політичному рівні.

Для аналізу Всесвітніх показників управління (WGI) Тайваню та Бангладеш ми обрали період 2013–2023 рр., адже він має низку вагомих методологічних та змістовних обґрунтувань. Цей часовий проміжок припадає на важливий етап політичних та інституційних трансформацій обох країн, характеризується посиленням демократичних процесів,

міжнародної взаємодії та внутрішніх реформ. Звуження дослідницького періоду порівняно з попереднім (2006–2023 рр.) дозволяє зменшити вплив зовнішніх факторів, зокрема глобальної фінансової кризи 2008 р., та зосередитися на більш сучасній динаміці інституційного розвитку.

На рис. 2 та рис. 3 ми маємо унікальну можливість простежити інституційні тренди Тайваню та Бангладеш у контексті значущих глобальних подій, включаючи пандемію COVID-19 та геополітичні трансформації.

Право голосу та підзвітність Тайваню демонструє послідовний розвиток демократії. Особливо яскраво це проявилось під час президентства Цай Інвень (2016–2024), яка представляє Демократичну прогресивну партію. Її переобрання у 2020 р. відбулося в умовах жорсткого протистояння з материковим Китаєм та послідовної боротьби за незалежність острова [3]. Показник права голосу зріс з 73,71 у 2013 р. до 84,8 у 2023 р., що відображає високу електоральну культуру та активну громадянську позицію тайванців. Натомість Бангладеш переживає перманентну політичну кризу. Парламентські вибори 2024 р. бойкотувалися опозицією, а чинний прем'єр-міністр Шейх Хасіна фактично узурпувала владу, що підтверджується падінням показника права голосу з 34,74 до 27,45.

Політична стабільність Тайваню характеризується унікальною здатністю зберігати демократичний порядок в умовах постійної загрози з боку Китаю. Незважаючи на перманентне воєнне напруження, країна демонструє стійкість політичної системи, що відображено у показниках – від 71,43 до 79,05. Показовим є приклад мирної передачі влади між опозиційними партіями та консенсусне прийняття рішень щодо зовнішньополітичного курсу. Бангладеш, навпаки, перебуває

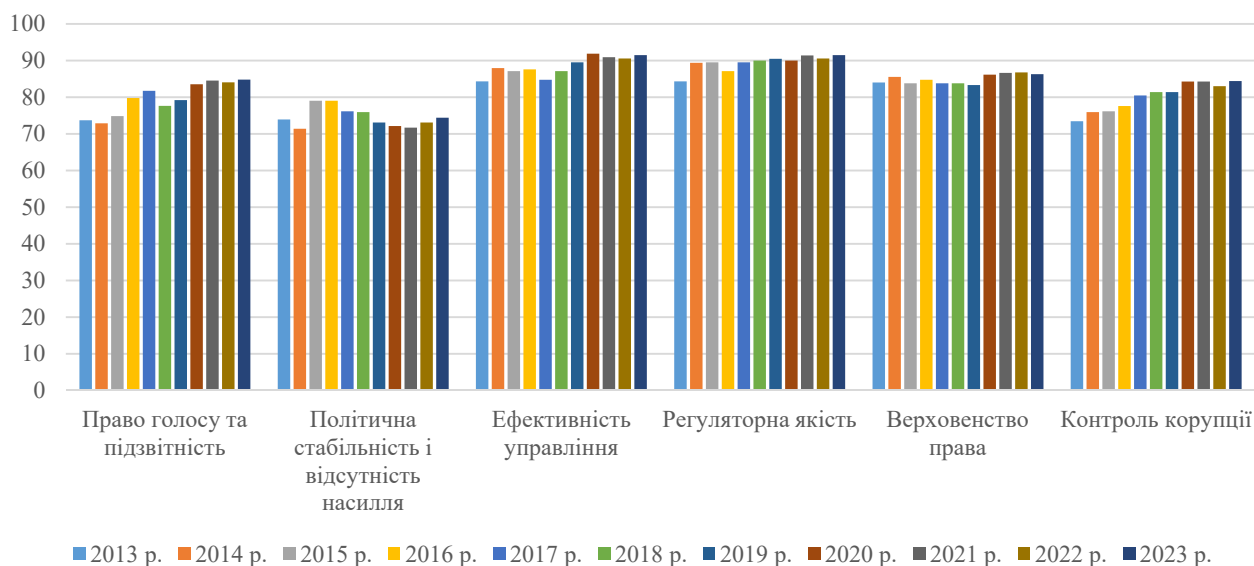

Рис. 2. Динаміка Всесвітніх показників управління (WGI) Тайваню протягом 2013–2023 рр.

(складено автором на основі [31]).

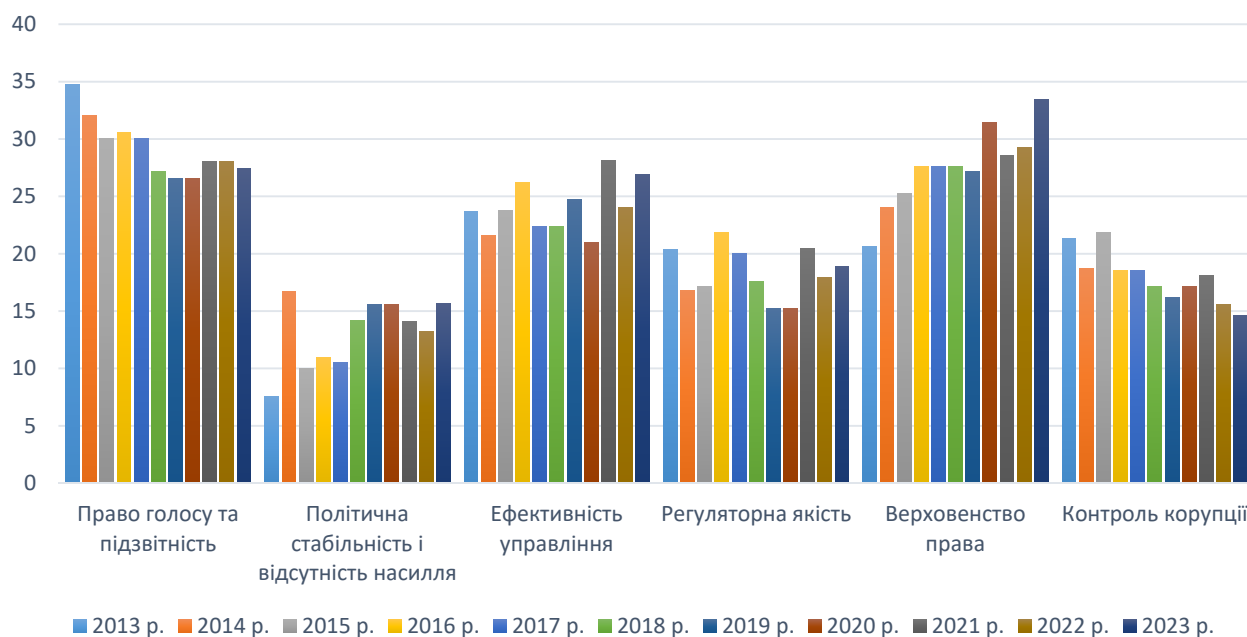

Рис. 3. Динаміка Всесвітніх показників управління (WGI) Бангладеша протягом 2013–2023 рр.

(складено автором на основі [31]).

в стані перманентної нестабільності. «Політичне протистояння між правлячою партією «Авами ліг» та опозицією регулярно супроводжується вуличними протестами, силовими зіткненнями та репресіями» [2]. Показник політичної стабільності коливається в критично низьких межах – від 7,58 до 15,64.

Ефективність управління та регуляторна якість є найбільш гострими індикаторами інституційної спроможності держав. Тайвань послідовно демонструє світові зразки ефективного врядування, що проявилось в

успішній боротьбі з пандемією COVID-19, де країна стала одним з лідерів антикризового менеджменту, швидко впровадивши електронні системи контролю та підтримки населення. Показник ефективності управління зріс з 84,36 до 91,51, що відображає високий рівень інституційної спроможності. Регуляторна якість також зросла з 84,36 до 91,51, що підтверджується успішними реформами в ІТ-секторі, діджиталізації та підтримці інновацій. Бангладеш, навпаки, демонструє те, що корупція, клановість та неефективне вря-

дування є системними проблемами у країні. Показник ефективності управління коливається в межах 20–28, а регуляторної якості – 15–20. Прикладом може слугувати катастрофічна ситуація в текстильній промисловості, де внаслідок корупції та відсутності належного контролю «у 2013 р. стався обвал будівлі «Рана Плаза», що призвів до загибелі понад 1100 робітників» [1].

Верховенство права та контроль корупції мають принципові відмінності. Тайвань демонструє розвинену правову систему з незалежним судочинством, що підтверджується показниками близько 84 балів. Показовим є приклад винесення судових вироків високопосадовцям, включаючи колишніх президентів, без політичного тиску. Контроль корупції послідовно покращується – з 73,46 до 84,43. Бангладеш лише поступово наближається до верховенства права, показник якого зріс від 20,66 до 33,49. Однак системна корупція залишається критичною проблемою. Контроль корупції є вкрай низьким – від 14 до 21 бала, що однозначно демонструє глибоку інституційну кризу.

Отже, Тайвань показує послідовний рух до консолідованої демократії з ефективними інституціями, високою політичною культурою та здатністю до впровадження інноваційних технологій. Бангладеш, як ми визначили, перебуває в тривалому перехідному стані трансформації з наявністю авторитарних нахилів, що призводять до слабкості демократичних інституцій та системних проблем в управлінні.

Висновки. Отже, історія становлення Тайваню як демократичної держави є ознакою того, наскільки сильними та гнучкими були його громадяни. Трансформація країни підкреслює складну взаємодію історичних сил, що впливають на політичний розвиток. Так як Тайвань намагається боротися з глобальними викликами сьогодення, його демократичні рамки та звичаї, безсумнівно, продовжуватимуть ретельно досліджуватися, але основи, закладені протягом останнього століття, є міцною основою для майбутнього розвитку

та стійкості. Історія становлення Бангладеш та його демократична еволюція є свідченням стійкого духу його народу. Від боротьби проти колоніального правління та боротьби за незалежність до постійних зусиль з побудови демократичного суспільства, шлях Бангладеш відображає постійне прагнення до самовизначення та демократичних ідеалів. Поки країна долає сучасні виклики, основи, закладені протягом останніх десятиліть, забезпечують надійну платформу для подальшої демократичної консолідації та соціально-економічного прогресу. Звідси випливає, що спільна історична спадщина іноземного панування, внутрішньої боротьби та прагнення до автономії помітно сформувала розвиток демократії у Тайвані та Бангладеш. Ці спільні теми підкреслюють універсальне прагнення до демократичного врядування та стійкий дух народу. Порівняння систем правління Тайваню та Бангладеш за допомогою Індексу демократії та Індикаторів світового управління (WGI) показало помітні розбіжності в їхніх шляхах до демократичної еволюції. Тайвань демонструє неухильне просування до єдиної демократичної системи, яка відзначається неохитними оцінками авторитетних органів, ефективним управлінням і добре сформованим політичним духом. Бангладеш переживає авторитарний період, який характеризується помітними авторитарними ознаками, включаючи обмеження свобод громадян, нестабільність уряду та неякісне управління.

Основна відмінність полягає в інституційній спроможності та рівні демократичної зрілості. Тайвань успішно трансформував авторитарну модель управління в ефективну демократичну систему, забезпечивши високий рівень політичної участі, прозорості виборчих процесів та захисту громадянських прав. Бангладеш, попри формальні демократичні інституції, продовжує стикатися з проблемами політичної поляризації, корупції та обмеження політичних свобод, що сповільнює процеси демократизації та ускладнює становлення дієвої демократичної моделі управління.

Література:

1. Бангладеш: чи змінить трагедія на фабриці ситуацію в галузі? URL: https://www.bbc.com/ukrainian/business/2013/04/130426_bangladesh_collapse_industry_change_yg (дата звернення: 26.11.2024).
2. Віггер Л. Якщо хтось і зможе опанувати ситуацію, то це Юнус. URL: <https://www.ipg-journal.io/ua/regioni/azija/jakshcho-khtos-i-mozhe-opanuvati-situaciju-to-ce-junus-2232/> (дата звернення: 26.11.2024).
3. Президентка Тайваню, яка хоче незалежності острова, переобрана на другий термін. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-taiwan-prezydent-peremoha/30372155.html> (дата звернення: 26.11.2024).

4. Шевчук Ж. А., Федорчук Н. В., Гайбура Ю. А. Модернізація розвитку інституціонального середовища в Україні: оцінка та аналіз. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. Випуск 31, 2019. С. 118–126.
5. Andrew D. Morris. Taiwan's History: An Introduction. URL: https://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1010&context=hist_fac (дата звернення: 23.11.2024).
6. Blair H. The Bangladesh Paradox. *Journal of Democracy: Johns Hopkins University Press*. Volume 31, Number 4, October 2020. PP. 138–150.
7. Civil liberties index. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/civil-liberties-index-eiu> (дата звернення: 23.11.2024).
8. Croissant A. The Struggle for Democracy in Asia – Regression, Resilience, Revival. Bertelsmann Stiftung. URL: https://www.researchgate.net/profile/Aurel-Croissant/publication/341234922_The_Struggle_for_Democracy_in_Asia_-_Regression_Resilience_Revival/links/5eb5493692851cd50da1a00e/The-Struggle-for-Democracy-in-Asia-Regression-Resilience-Revival.pdf (дата звернення: 26.11.2024).
9. Democracy index. URL: <http://surl.li/eksvek> (дата звернення: 23.11.2024).
10. Democracy Index. URL: <https://www.gapminder.org/data/documentation/democracy-index/> (дата звернення: 23.11.2024).
11. Democratic culture index. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/democratic-culture-index-eiu> (дата звернення: 23.11.2024).
12. EIU report: Democracy Index 2019. A year of democratic setbacks and popular protest. URL: <https://www.in.gr/wp-content/uploads/2020/01/Democracy-Index-2019.pdf> (дата звернення: 23.11.2024).
13. EIU report: Democracy Index 2020. In sickness and in health? URL: https://www.fundesa.org.gt/content/files/publicaciones/democracy-index-2020_indice_de_democracia_The_Economist.pdf (дата звернення: 23.11.2024).
14. EIU report: Democracy Index 2021. The China challenge. URL: <https://media-front.elmostrador.cl/2022/02/eiu-democracy-index-2021.pdf> (дата звернення: 23.11.2024).
15. EIU report: Democracy Index 2022. Frontline democracy and the battle for Ukraine. URL: <https://www.protagon.gr/wp-content/uploads/2023/02/Democracy-Index-2022-final.pdf> (дата звернення: 23.11.2024).
16. EIU report: Democracy Index 2023. Age of conflict. URL: <https://revolution.red/wp-content/uploads/2024/03/democracy-index-2023-economist-intelligence-unit.pdf> (дата звернення: 23.11.2024).
17. Electoral pluralism index. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/electoral-pluralism-index-eiu> (дата звернення: 23.11.2024).
18. Functioning government index. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/functioning-government-index-eiu?tab=chart&country=~BGD> (дата звернення: 23.11.2024).
19. Gallego-Álvarez I., Rodríguez-Rosa M., Vicente-Galindo P. Are Worldwide Governance Indicators Stable or Do They Change over Time? A Comparative Study Using Multivariate Analysis. *Mathematics*. 2021. Vol. 9, no. 24. P. 3257.
20. History of Taiwan. URL: <https://lifeoftaiwan.com/about-taiwan/history/> (дата звернення: 23.11.2024).
21. Hugh R. Tinker, Syed S. Husain. Bangladesh. URL: <https://www.britannica.com/place/Bangladesh> (дата звернення: 23.11.2024).
22. Hugh R. Tinker. History of Bangladesh. URL: <https://www.britannica.com/topic/history-of-Bangladesh> (дата звернення: 23.11.2024).
23. Islam S., Khan M. Inclusive Governance in Bangladesh: A Review. *Public Affairs And Governance*. 2015. Vol. 3, no. 1. P. 1.
24. Jacobs B. Taiwan and South Korea: Comparing East Asia's Two «Third-Wave» Democracies. *Issues & Studies*. № 43(4), 2007. P. 227–260.
25. John C. Copper. History of Taiwan. URL: <https://www.britannica.com/topic/history-of-Taiwan> (дата звернення: 23.11.2024).
26. Nazirul Islam Sarker M. Problems and challenges of public administration in Bangladesh: pathway to sustainable development. URL: https://www.academia.edu/38051244/Problems_and_challenges_of_public_administration_in_Bangladesh_pathway_to_sustainable_development (дата звернення: 26.11.2024).
27. Omer F. Baris and Riccardo Pelizzo. Research Note: Governance Indicators Explain Discrepancies in COVID-19 Data. *World Affairs*. Vol. 183, No. 3 (FALL 2020), pp. 216–234.
28. Political participation index. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/political-participation-index-eiu> (дата звернення: 23.11.2024).
29. Schendel W. v. History of Bangladesh. University of Cambridge ESOL Examinations, 2020. 456 p.
30. Tsai Ch., Tiberghien Y. Taiwan's Democracy Has Shown Great Resilience in 2024. URL: <https://www.cigionline.org/articles/taiwans-democracy-has-shown-great-resilience-in-2024/> (дата звернення: 26.11.2024).
31. Worldwide Governance Indicators. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators> (дата звернення: 24.11.2024).
32. Wyl B. v. Taiwan: a model democracy. URL: <https://www.swissinfo.ch/eng/democracy/taiwan-a-model-democracy/81133750> (дата звернення: 23.11.2024).